

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੰਭਵ ਹੈ ਸੇਬ ਦੀ ਖੇਤੀ

ਡਾ. ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਅੱਜ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਚਿਤਾਵਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦਾ ਬਦਲ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਤਤਪਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਢੁਕਵੀਂ ਕੇ-ਦੰਗੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਅਣੁਹੋਦ ਵਿਚ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸੁਰੱਜੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਆਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਛਾਪ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੇਂਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੇਬਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਫਲ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦਾ ਬਦਲ ਭਾਲਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਇਸ ਖਬਰ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜਾਬ ਐਂਗਰੀਜ਼ ਕਾਲ ਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਓਂ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਔਡੀਸ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖੋਜ ਡਾ: ਐਮ. ਆਈ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ: ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੇਬਾਂ ਦੀ

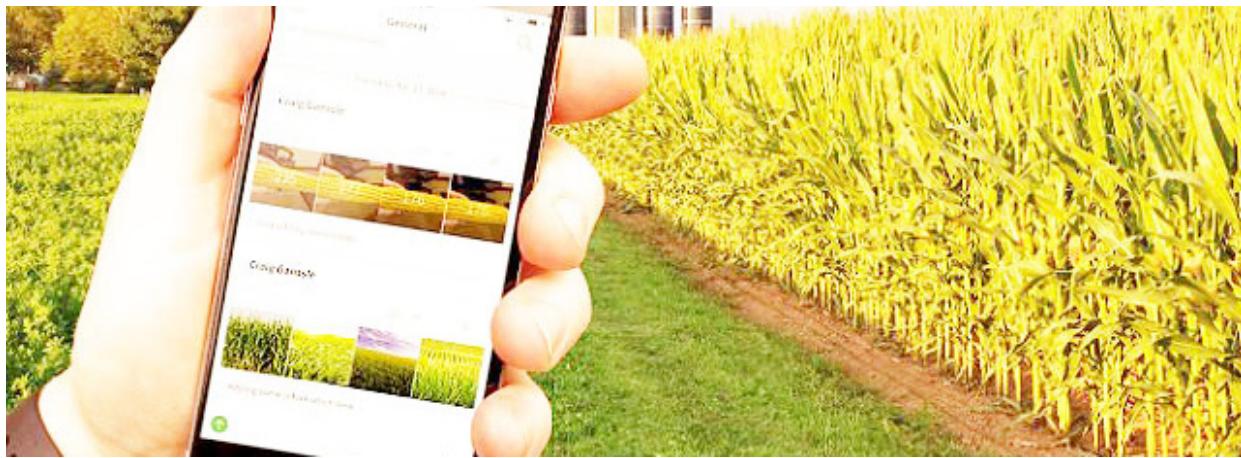

ਕੇਂਦਰ ਗੰਗੀਆ ਵਿਚ ਇਹ ਖੋਜ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਨਾਸਪਾਤੀ ਜਿਹੇ ਛਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੇਬ ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਛਲ ਦੇਣ ਲੰਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਪਾਰਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਧ ਗਰਮ ਜਲਵਾਯੂ ਵਿਚ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੇਬਾਂ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਉੱਪਰ ਛਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਹ ਤਾਪਮਾਨ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਤਾਪਮਾਨ ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਧਦਾ ਹੈ ਛਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਸਥਤ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਛਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਛਲ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਛਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਘੱਟੋਂ ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਅਜੇਹੀ ਬਹੁਤ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅੱਜ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਖਾਵੇਂ-ਪਣ ਦੀ ਤਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੇਬਾਂ ਦੀ ਮਹੀਨੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਭਤਤਾ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਪੱਖ ਵਿਚਾਰਨੇ ਪੈਂਣਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਅੰਖੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ। -ਡਾ.

ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ
ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਪਰਕ ਕੇਂਦਰ
ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ
— ਮੈਡੀਕਲ — ਏਚਿਊਐਚ

ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਲਾਹੌਵਦ

ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਛੱਲੋਂ

ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜੰਗਲੀ ਸੋਮੇ

A large, white iceberg with intricate, jagged structures and deep blue interior shadows is shown floating in a dark blue ocean. The sky above is a clear, pale blue.

ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਾਬ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ

A man wearing an orange turban and a light-colored shirt is crouching in a field of tall green grass or crops. He appears to be working on the ground, possibly harvesting or tending to the plants. The background is filled with more of the same green vegetation.

ਗੁਣਕਾਰੀ ਸਬਜ਼ੀ ਕੌੜੇ ਕਰੇਲੇ ਦਾ ਕਮਾਲ

ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰੇਲਾ ਗਰਮ, ਹਲਕਾ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੇਂਦ੍ਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਏਸਤਾਵਰ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਸ਼ਕ, ਜਵਰ, ਕਫ, ਪਿੱਤ, ਪੁੱਧਰ, ਪਾਂਡੂਰੋਗ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਮਿਨਾਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਚੀਕਰ ਅਤੇ ਪਾਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਫਾਸਟੋਨ, ਲੋਹ, ਕੈਲਸੀਅਮ ਮਿਆਦਿ ਰਸਾਇਣਕ ਤੱਤ ਭਰਪੂਰ ਪਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰਤਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਤਿਪਾਦਿਕ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰੇਲੇ ਦਾ ਕੌੜਾਪਨ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੌੜੇ ਰਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ੂਗਰ ਰੋਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰੇਲੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਮਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਰੇਲੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਮਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਕੌਲੈਸਟ੍ਰੋਲ ਵੀ ਕਾਥੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਰੇਲਾ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਪਤ ਮੋਟਾਪੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਰਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੱਤਾਂ ਦੇ ਪੀੜਾਦਾਇਕ ਮਾਸਕ ਸ਼ਾਵ ਵਿਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਠੀਆ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਰੇਲੇ ਦਾ ਰਸ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਉਬਲਿਆ ਕਰੇਲਾ ਖਾਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਰੇਲਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਲਤਾਵਾਂ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਸਤਾਵਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰੇਲਾ ਕਬਜ਼ ਰੋਗਨਾਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਣ ਦਾ ਵੇਲਾ

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਲੋਚੀ

ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਉਣ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਤੋਂ-ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਪਿੱਘਲਦੇ ਹੋਏ ਗਲੋਬੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾ ਜਾਣ ਪਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਖਰ ? ਉਹ ! ਇਹ ਤਾਂ ਕਦੀ ਸੌਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੌਚਾਰੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਰਮਾਇਆ ਸਾਫ-ਸੁਧਾਣੀ ਅਤੇ ਸੁਖਾਵ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਹੋਂ ? ਮੇਰਾ ਮਕਸਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕੁਝ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਸੌਚਾਣਾ ਹੈ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਨ

ਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ
ਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਆਉਣ
ਦਾ ਅਸਲ
ਹਵਾ, ਸੁੱਧ
ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

ਵਣ-ਮਹਾਂ ਉਤਸਵ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼
ਫੇਟੋਆਂ ਨਾ ਖਿਚਵਾਈਆਂ ਜਾਣ,
ਸਗੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲਗਾਏ ਹੋਏ
ਬੁਟਿਆਂ ਦੇ ਵਧੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ
ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਬੂਟੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ।

ਜਿੱਥੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵੇਖੀਏ,
ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ,
ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ
ਸਥਾਨਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਆਦਿ
'ਤੇ ਵੱਧ ਤੌਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਲਗਾਈਏ ਅਤੇ
ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੀਏ।

ਸਵੱਡ ਭਾਰਤ ਅਭਿਆਨ ਨਾਲ
ਜੜੀਏ, ਆਪਣਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ

ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ
ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬੀ
ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਛਲਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬੂਟੇ ਆਪਣੇ
ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਕਟੋਰਾ
ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੋਟੀ ਲਈ
ਰੱਖੀਏ, ਦੂਜਾ ਕਟੋਰਾ ਛੱਤ 'ਤੇ
ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਅਤੇ ਦਾਣੇ
ਰੱਖੀਏ।

ਸੋ ਅੱਜ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਘਾਣ ਨਾ
ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂ ਖਾਈਏ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ
ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਈਏ।

